

Filosofická logika [1990]

Podle 1. Kanta (v předmluvě k Základu metafyziky mravů) lze metafyziku mravů (v jeho pojetí) chápat jako partnerskou disciplínu metafyziky přírody. Obě náleží do čisté filosofie, podobně jako logika, od níž se ovšem liší tím, že nezůstávají disciplínami jen formálními, nýbrž vztahují se k určitým předmětům, jimiž se zabývá rozvažování. Tyto vztahy mezi uvedenými disciplínami ovšem platí nejen pro čistou filosofii, ale pro veškeré rozumové poznání. Zvláštností, kterou jen zmíníme, aniž bychom věc důkladněji sledovali dál, je jistá nevyjasněnost dvojího vymezení logiky, Logika je podle Kanta především oním rozumovým poznáním, které se zabývá samotnou formou rozvažování a rozumu i obecnými pravidly myšlení vůbec bez zřetele na rozličnost předmětů (objektů). Kant tu mluví o formální filosofii na rozdíl od filosofie materiální (za filosofii materiální považuje tu, která se zabývá určitými předměty a zákony, jimž ty předměty jsou podřízeny; a ta je dvojitá, podle toho, zda se zabývá zákony přírody nebo svobody). Kant pak náhle přechází k termínu „věda“, aniž vyjasnil vztah mezi vědou a filosofií, a nechává nás na pochybách, zda fyzika jako věda je totožná s fyzikou jako materiální filosofií, a zda etika jako věda je totožná s etikou jakožto materiální filosofií. Tím spíše pak zůstává v temnotách možný rozdíl mezi logikou jako vědou a logikou jakožto formální filosofií; o tom nenajdeme na daném místě ani zmínku. Naproti tomu však se objevuje ob jeden odstavec jiný výměr logiky, totiž jako formální čisté filosofie, a to v období k metafyzice přírody a metafyzice mravů jako čistých filosofických disciplínách, spočívajících ne na zkušenostních základech, ale vycházejících výlučně z principů a priori, nicméně vztahujících se k určitým předmětům. Vzniká tedy otázka, zda v rámci logiky jako rozumového poznání, zabývajícího se samotnou formou rozvažování a rozumu atd. nezbyvá po vydělení logiky jako formální čisté filosofie ještě celá rozsáhlá (více či méně rozsáhlá) oblast rozumového poznání, vztahujícího se k určitým logickým předmětům, jako jsou např. pojmy, soudy, úsudky, myšlenkové strategie, ale také pojmová resp. vůbec myšlenková intencionalita, atd. atd. Jakmile však učiníme tento první krok, ukáže se hned několik dalších možných cest, jimiž se důsledně uvažování může nadále ubírat. Předně každá reflexe myšlenkových postupů a vůbec všech myšlenkových aktů znamená zároveň jistou zkušenostní bázi, takže do logiky nutně bude náležet složka materiálního filosofování, ergo něco, co přesahuje meze disciplíny pouze formální. A za druhé do samotné čisté formální filosofie nelze zahrnout onu filosofii – jakožto rozumové poznání –, která se vztahuje (zabývá se) k určitým předmětům, tedy něco, co bychom mohli nazvat metafyzikou LOGU či logiky, případně metafyzickou logikou. Tak se ukazuje, že dokonce na základě kantovských východisek můžeme – po zavedení jistých nových hledisek – ukázat na nutnost podstatně rozšířeného pojetí logiky jako filosofické disciplíny.

Písek, 6. 7. 1990